

De noodzaak van de wedergeboorte

‘Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijk van God niet ingaan.’

Johannes 3:5

Inleiding

Aan het einde van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw was er veel discussie over de wedergeboorte. Het woord heeft zelfs een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Aan het einde van de negentiende eeuw scheidde Abraham Kuiper zich met een grote groep kerken af van de Nederlandse Hervormde Kerk. Ze noemden zich ‘Dolerende Kerken’ of: ‘Kerken van de Doleantie’. Kuiper zocht contact met afgescheiden kerken die al bestonden en zich in 1834 van de Nederlandse Hervormde Kerk hadden afgescheiden. De hoofdstroom van die kerken stond toen bekend als de Christelijke Gereformeerde Kerk. Het lukte Kuiper in 1892 om de Dolerende Kerken met de Christelijke Gereformeerde Kerk van toen te verenigen. De verenigde kerk kreeg een nieuwe naam: Gereformeerde Kerken

in Nederland.¹ Alleen ... een handjevol gemeenten weigerde in 1892 met de vereniging mee te gaan en zich bij de Gereformeerde Kerken te voegen. Dat waren de kerken van Noordeloos, Zierikzee en Teuge. Zij stelden met nadruk: 'Wij zijn en blijven Christelijk Gereformeerd' en zetten de Christelijke Gereformeerde Kerk dus voort. Wat voor reden hadden zij daarvoor? Dat waren er verschillende.² Maar de voornaamste theologische en geestelijke reden was dat Kuiper – en velen van zijn volgelingen – de veronderstelde wedergeboorte leerden. Die leer werd ook in 1905 door de synode aangenomen als de officiële leer van de Gereformeerde Kerken. De letterlijke tekst van deze leeruitspraak luidt: 'Dat volgens de belijdenis onzer kerken het zaad des verbonds (dat wil zeggen: de kinderen van het verbond – AB) krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt.'³ Daartegen tekenden de Christelijke Gereformeerden protest aan.

---

1 Zie o.a. D. Deddens en J. Kamphuis (red.), *Doleantie – Wederkeer. Opstellen over de Doleantie van 1886* (Haarlem: Vijlbrief 1986); H. Bouma, *De vereniging van 1892. Een episode uit de geschiedenis van het oecumenisch streven van de 'afgescheiden' en de 'dolerende' kerken in Nederland* (Groningen: De Vuurbaak 1967); L.J. Wolthuis en J. Vree (red.), *De vereniging van 1892 en haar geschiedenis* (Kampen: Kok 1992).

2 Vgl. o.a. W. van 't Spijker, 'Enkele hoofdlijnen van de geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerken sinds 1892', in: W. van 't Spijker, J.N. Noorlandt, H. van der Schaaf (red.), *Een eeuw Christelijk Gereformeerd. Aspecten van 100 jaar Christelijke Gereformeerde Kerken* (Kampen: Kok 1992) 9-132; W. van 't Spijker, 'Het voortbestaan van de Christelijke Gereformeerde Kerk', in: Wolthuis en Vree (red.), *De vereniging van 1892*, 81-112.

3 Vgl. hierbij o.a. H.C. Endedijk, *De Gereformeerde Kerken in Nederland. Deel 1 1892-1936* (Kampen: Kok 1990), 101vv.; J. Veenhof, 'Geschiedenis van de theologie en spiritualiteit in de Gereformeerde Kerken', in: M.E. Brinkman (red.), *100 jaar theologie. Aspecten van een eeuw theologie in de Gereformeerde Kerken in Nederland (1892-1992)*, 14-95, m n. 23vv.; R.J. Dam, B. Holwerda, C. Veenhof, *Rondom "1905". Historische schets* (1944).

Zo wordt immers verondersteld dat de gehele gemeente uit wedergeboren mensen bestaat en dan bestaat het gevaar dat men in de praktijk keurige gereformeerde kerkmensen kweekt die in feite slechts schijngeelovigen of huichelaars zijn. Als gevolg hiervan werd in Christelijke Gereformeerde preken van na 1892 ernstig gewaarschuwd tegen ‘de Kuyperiaanse leer’ of ‘de leer van de veronderstelde wedergeboorte’. Bovendien werd vaak ingegaan op de vraag wat wedergeboorte nu eigenlijk is en hoe je heel persoonlijk kunt weten dat je wedergeboren bent. Als we dat goed tot ons laten doordringen, moeten we wel tot de conclusie komen dat er op dit punt sprake is van een behoorlijke klimaatverandering. Sinds de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw horen we de uitdrukking ‘veronderstelde wedergeboorte’ steeds minder noemen. En ook lijkt het wel dat het thema ‘wedergeboorte’ steeds minder aan de orde wordt gesteld. Hoe komt dat? In de volgende bladzijden hopen we een antwoord te vinden op die vraag. Maar dat is natuurlijk niet het enige en zelfs niet het belangrijkste waarnaar we in dit boek op zoek zijn. Dat zijn de vragen: ‘Wat is wedergeboorte?’ ‘Waarom is wedergeboorte noodzakelijk?’ en vooral: ‘Hoe weet ik dat ik wedergeboren ben of dat ik een echt kind van God ben?’

Verschillende betekenissen en verschillende woorden

Nu zijn er rond het woord ‘wedergeboorte’ een aantal belangrijke vragen. Ik noem er hier twee. In de eerste plaats heeft het woord in de Dordtse Leerregels een iets andere betekenis dan in de Nederlandse Geloofsbelijdenis.⁴ De Dordtse Leerregels spreken over de wedergeboorte als het begin van het nieuwe leven. Zoals de geboorte geldt als het begin van het zelfstandige leven van een kind in deze wereld, zo betreft dit belijdenisgeschrift de wedergeboorte op het begin van

---

4 Zie o.a.: J. van Genderen en W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek* (Kampen: Kok 1992) (voortaan geciteerd als: Van Genderen/Velema, *BGD*), 533vv.; A.D.R. Polman, *Onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis* III (Franeker: Wever z.j.), 113-120.

het geestelijke leven. Dat betekent dat geloof en bekering hier de *vruchten* zijn van de wedergeboorte (vgl. DL III/IV, 12). We noemen dit in de dogmatiek doorgaans *de wedergeboorte in engere zin*. De accenten liggen in de Nederlandse Geloofsbelijdenis iets anders. Daar wordt de wedergeboorte gezien als het geheel van het nieuwe leven van de gelovigen. De wedergeboorte wordt daar getekend als heel het proces vanaf het allereerste begin van het geestelijke leven, via de verdere ontwikkeling daarvan tot aan het einde in de heerlijkmaking of verheerlijking. Dit wordt in de dogmatiek meestal aangeduid als *de wedergeboorte in ruimere zin*. Concreet betekent dit dat de wedergeboorte in ruimere zin vrijwel gelijkgesteld wordt met de heiligmaking of met de dagelijkse bekering die volgens de Heidelbergse Catechismus bestaat in de voortdurende afsterving van de oude en de opstanding van de nieuwe mens in de gelovigen (Zond. 33, vr. 88 HC). De verhouding tussen geloof en wedergeboorte is hier ook anders. We zagen dat in de Dordtse Leerregels het geloof vrucht is van de wedergeboorte. Maar de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt het in artikel 24 precies andersom! De wedergeboorte in ruimere zin of de heiligmaking is hier *vrucht* van het geloof omdat het geloof hier gezien wordt als het beslissende begin van alle geestelijke leven! We lezen hier immers dat ‘dit waarachtig geloof ... [de mens] wederbaart en maakt tot een nieuwe mens’. Nu zijn de wedergeboorte in engere zin en in ruimere zin geen tegenstellingen. Ze vullen elkaar aan. Het geestelijke leven heeft immers een begin (de wedergeboorte in engere zin) maar dat begin moet zich noodzakelijk ontwikkelen tot een leven met de Heere (de wedergeboorte in ruimere zin). Toch kan dit onderscheid wat verwarrend werken. Dat wordt ook bijvoorbeeld wel duidelijk als deze dingen tijdens de catechisaties van de oudere jeugd van de gemeente aan de orde komen. Daarom is het goed om in dit boek één uitgangspunt te kiezen en dat is de wedergeboorte in engere zin of *de wedergeboorte als het begin van het geestelijke leven*. Dat neemt niet weg dat in latere hoofdstukken uiteraard ook de vruchten van de wedergeboorte aan de orde komen, zoals geloof, hoop en liefde en de geestelijke groei.

Er is echter nog een tweede vraag te stellen rond het woord ‘wedergeboorte’ en dat is deze. De uitdrukking ‘wedergeboorte’ of ‘wedergeboren worden’ komt in de Bijbel maar heel zelden voor, namelijk een keer of vijf.⁵ Dat betekent echter niet dat het woord van weinig belang is. Wat wij onder het woord ‘wedergeboorte’ verstaan, wordt in de Schrift namelijk ook met een hele reeks andere begrippen aangeduid. Ik noem er enkele: levendmaking, het krijgen van een nieuw hart, de besnijdenis van het hart, het ontvangen van een nieuwe geest, de krachtdadige roeping, het getrokken worden uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht, de geboorte uit God en ook de waarachtige bekering – in de zin van de eerste bekering. Aan de hand van die verschillende uitdrukkingen is het mogelijk te omschrijven wat we onder de wedergeboorte – in engere zin dus – moeten verstaan.

‘De wedergeboorte is het werk van de drie-enige God in het hart van een zondaar waardoor deze van dood levend wordt, uit de duisternis getrokken wordt tot Gods wonderbaar licht en in plaats van een stenen hart een vlezen hart krijgt. Door deze nieuwe geboorte wordt hij een kind van God, een nieuwe mens die leeft door het geloof, verlangt en zich voorneemt naar Gods geboden te leven en uitzicht heeft op het eeuwige leven.’

Met deze omschrijving in gedachten, kijken we nu naar de Schriftwoorden rond de tekst die boven dit hoofdstuk staat: het begin van Johannes 3.

Nicodemus

De evangelist Johannes stelt hier een zekere Nicodemus aan ons voor. Hoewel hij een Griekse naam draagt, is hij een vrome, or-

---

5 Nl. Joh. 3:3vv.; 1 Petr. 3:3 en 23, Matth. 19:28 en Tit. 3:5 (vgl. F.J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim. Verklaring van een aantal Bijbelse woorden* (s-Gravenhage: Boekencentrum 1964), 566-569).

thodoxe Jood die behoort tot de groepering van de farizeeën. Dat zijn Schriftgeleerden die stipt willen leven volgens de wetten van Mozes en zich naast de uitdrukkelijke voorschriften uit het Oude Testament ook nog houden aan 613 extra geboden en verboden. Die zijn in de loop van de eeuwen door de Schriftgeleerden zelf ontwikkeld, maar zij zijn ervan overtuigd dat die rechtstreeks van Mozes afkomstig zijn. De Heere had namelijk bij de Sinaï aan Mozes niet alleen de opdracht gegeven om Zijn wetten op te schrijven, maar Hij had aan hem ook nog mondelinge voorschriften gegeven. Dat mondelinge onderwijs zou van de ene priester op de andere en later van de ene Schriftgeleerde op de andere zijn overgeleverd en zo zou de lijst van 613 extra voorschriften zijn ontstaan. Omdat de Farizeeën zich daaraan stipt houden, beschouwen zij zich als ‘rechtvaardigen’. Zij voelen zich verheven boven het gewone volk, ‘de schare die de wet niet kent’. Daarom zijn zij de echte, de gehoorzame ‘zonen van Abraham’, of de ‘zonen van Abraham’ bij uitstek! (vgl. Matth. 3:9; Joh. 8:30vv.).⁶ Nu is Nicodemus niet zomaar een doorsnee farizeeër: hij is ook een ‘overste der Joden’. Dat wil zeggen dat hij lid is van het Sanhedrin, de Joodse raad van zeventig priesters, Schriftgeleerden en vertegenwoordigers van de hoogste standen in de Joodse samenleving. Dit college had het hoogste gezag in religieuze zaken. Deze hooggeplaatste farizeeër komt ’s nachts tot de Heere Jezus. Waarom ’s nachts? De meningen zijn verdeeld. Sommigen zeggen dat het – zeker gezien zijn hoge positie – voor hem gevaarlijk zou zijn om openlijk naar de Heere Jezus toe te gaan en met Hem van gedachten te wisselen. De mensen mochten eens denken: Is deze man van aanzien ook al een volgeling van Jezus? Anderen houden het ervoor dat rabbijnen vaak ’s nachts hun eindeloze discussies hielden. Dan konden zij ongestoord studeren en discussiëren. Zeer waarschijnlijk is er ook sprake van een symbolische betekenis. Het woord ‘nacht’

---

6 Vgl. o.a. J. van Bruggen, *Het evangelie van Gods Zoon. Persoon en leer van Jezus volgens de vier evangeliën* (Kampen: Kok 1996) (CNT^s), 16-18; 208-238.

verwijst in het evangelie van Johannes heel vaak naar de geestelijke duisternis van een mens zonder God en in zijn ongeloof. Hoe het ook precies zij, Nicodemus wordt hier getekend als een hooggeplaatste farizeeër, een ‘echte’, gehoorzame zoon van Abraham die desondanks in de duisternis van ongeloof en bijgeloof leeft. Hij is wel onrustig en worstelt met allerlei vragen. Daar durft hij echter niet openlijk voor uit te komen. Zodoende komt hij in ‘zijn’ nacht tot de Heere Jezus voor een gesprek.

Hij begint het gesprek met een compliment: ‘Rabbi, wij weten dat Gij zijt een Leraar van God gekomen; want niemand kan deze tekenen doen die Gij doet, zo God met hem niet is’ (vs. 2). Kennelijk is er in de kring van de farizeeërs en wellicht zelfs van het Sanhedrin over de Heere Jezus gesproken. De overtuiging is gegroeid dat iemand die zulke wondertekenen doet toch wel op een bijzondere manier in Gods gunst deelt. We moeten de woorden: ‘zo God met hem (niet) is’ dan ook niet te zwaar laden. Nicodemus belijdt hier echt niet dat Jezus de Zoon van God is. Hij bedoelt alleen maar dat God wel op een speciale manier met Hem moet zijn, net zoals Hij bijvoorbeeld met Mozes of Jeremia was. Kennelijk wil Nicodemus daarover discussiëren en zit achter zijn complimenteuze woorden de vraag: ‘Kunt U me uitleggen hoe het komt dat U deze tekenen doet? Waaraan ontleent U deze macht?’ En in die discussie zal hij dan zelf wel het eindoordeel vellen inzake de vraag Wie Jezus is. Hij is immers een lid van het Sanhedrin, de hoge raad die bevoegd is om een oordeel uit te spreken in religieuze zaken?

En dit is nu precies de reden waarom de Heere Jezus Nicodemus onmiddellijk de pas afsnijdt met Zijn plechtige verzekering: ‘Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk van God niet zien.’ Het is alsof de Heere Jezus zegt: ‘Nicodemus, jij denkt dat jij bevoegd en in staat bent om een oordeel te vellen over de vraag Wie Ik ben en op grond van welke macht Ik deze dingen doe? Maar dat ben je niet, al ben je een lid van het Sanhedrin en in eigen oog een

trouwe zoon van Abraham. Je hebt niet eens zicht op de dingen van het Koninkrijk van God, omdat je niet wedergeboren bent!’ Nicodemus wordt op zijn plaats gezet. Hij staat overal buiten! Nu gebruikt de Heere Jezus voor ‘wederom geboren worden’ een heel bijzondere uitdrukking. Zij kan betekenen ‘van boven geboren worden’, maar ook ‘opnieuw geboren worden’. Het is duidelijk dat Nicodemus de woorden op de laatste manier uitlegt. ‘Hoe kan dat nu, dat een mens die oud geworden is opnieuw geboren wordt? Kan hij terugkeren in het lichaam van zijn moeder en opnieuw geboren worden? Onmogelijk, haast belachelijk eigenlijk!’ Maar dan opnieuw een plechtige verzekering van de Heere Jezus: ‘Voorwaar, voorwaar (letterlijk: ‘Amen, amen’) zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijk Gods niet ingaan’ (vs. 5). Hiermee onderstreept de Heere Jezus dat Nicodemus het helemaal mis heeft. Het gaat bij wederom geboren worden niet om een fysieke, lichamelijke tweede geboorte, maar om een wonder van Boven in het hart van iemand dat het werk is van God de Heilige Geest!

Abrahamspositie en Adamspositie

Maar wat bedoelt de Heere Jezus met deze twee plechtige verklaringen aan het adres van Nicodemus? Allereerst dat het niet genoeg is als we uiterlijk een kind van het verbond zijn, ook al zijn we een Schriftgeleerde en zelfs een lid van de hoogste Joodse raad! De Bijbel laat op allerlei plaatsen en in allerlei verbanden zien dat er tweeërlei kinderen van het verbond zijn. Er zijn verbondskinderen die door genade de beloften van het verbond hebben omhelsd in de weg van wedergeboorte en bekering. Er zijn echter ook verbondskinderen die onbekeerd blijven en in ongelof of een oppervlakkig soort religiositeit volharden. Dit principe dat er sprake is van tweeërlei kinderen van het verbond is op een karakteristieke manier onder woorden gebracht door Calvijn in zijn commentaar op Genesis 17:7:

Hier rijst nu dus voor ons een tweevoudige reeks van (verbonds) kinderen voor ons op in de kerk. Want omdat het gehele lichaam van het volk door één en dezelfde stem tot de schaapskooi van God bijeengeroepen wordt, worden allen zonder uitzondering in dit opzicht onder de kinderen gerekend en past de naam van 'kerk' op hen allen gemeenschappelijk. Maar in het verborgen heiligdom van God worden geen anderen als kinderen van God beschouwd dan degenen in wie de belofte door het geloof bevestigd (of: bekrachtigd) is.⁷

Calvijn spreekt bij zijn uitleg van de gedeelten waarin het verbond en de verbondsgemeente ter sprake komt voortdurend van verbondskinderen in tweeërlei zin, zoals hij ook een tweeërlei aanneming tot kinderen kent.⁸ Vanuit het getuigenis van de Schrift is er ook alle reden toe om zó over de kinderen van het verbond en de leden van de gemeente te spreken. Naast vele passages in het Oude Testament kunnen we wat het Nieuwe Testament betreft bijvoorbeeld denken aan 1 Korinthe 10:1-13, waar heel duidelijk wordt dat er binnen de éne gemeente tweeërlei kinderen des verbonds zijn, namelijk gelovige en ongelovige.⁹ In het begin van dit hoofdstuk stelt Paulus het volk van Israël tijdens de woestijnreis als voorbeeld voor de gemeente van Korinthe en daarmee ook voor de gemeente van alle tijden en plaatsen. Hij schrijft dan eerst dat alle Israëlieten deelden in de weldaden

---

7 Calvijn, *Comm. in Gen.* 17:7 (CO XXIII, 238, r. 16-22).

8 Vgl. o.a. J. van Genderen, *Verbond en verkiezing* (Kampen: Kok 1983), 78. P. den Butter, 'Kinderen van het verbond', in: C. den Boer e.a. (red.), *Zicht op Israël* 3 (s-Gravenhage: Boekencentrum 1988), 108-130 en vooral het al wat oudere werk van I. Kievit, 'Tweeërlei kinderen des verbonds', in: idem, *Verbond en prediking* (Huizen: Bout z.j.), 5-124. Kievit voert een overvloed aan Schriftbewijzen aan om te laten zien dat de Bijbel leert dat er tweeërlei kinderen van het verbond zijn. Niet elk van deze Schriftbewijzen is echter even overtuigend.

9 Zie: Gordon Fee, *1 Corinthians* (Grand Rapids MI: Eerdmans 1987) (NICNT), 441vv.

van het verbond. Zij zijn allen door de Rode Zee gegaan, waren allen onder de bescherming van de wolk- en vuurkolom, hebben allen van het manna gegeten en van het water uit de steenrots gedronken. Dan volgen echter de donkere woorden: ‘Maar in het merendeel van hen heeft God geen welgevallen gehad; want zij zijn in de woestijn ternedergeslagen’ (vs. 5). En daarna volgen verschillende waarschuwingen om niet in dezelfde zonden en in hetzelfde ongeloof te vervallen. Dit principe van de tweeërlei kinderen van het verbond is haast klassiek onder woorden gebracht door professor Kremer die vanaf 1954 tot 1969 hoogleraar was aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Apeldoorn die toen nog Theologische School heette. Hij stelt met grote nadruk: ‘Dat wij kinderen van Abraham worden (het verbond) doet ons kind van Adam zijn niet teniet.’¹⁰ Wat bedoelt hij daarmee? Wanneer wij een kind van het verbond of kind van Abraham zijn, en dat door de doop is betekend en bezegeld, brengt dat grote voorrechten en zegeningen met zich mee. God belooft niet minder dat Hij een God van volkomen zaligheid wil zijn voor de kinderen van het verbond. En daarin is God volkomen betrouwbaar en geloofwaardig. Maar dat betekent niet dat de kinderen van Abraham min of meer ‘automatisch’ behouden zijn en dus van de schuld en de vloek die over Adam en zijn nageslacht zijn uitgesproken, zijn bevrijd. Zij zijn en blijven kinderen van Adam. ‘Zij zijn gevallen mensen, zondaren, schuldigen, vijanden van God die krachtens hun gevallen bestaan vreemd zijn van het leven Gods, door de onwetendheid die in hen is’, schrijft Kremer. Kort en goed: Kinderen van Abraham zijn vanwege hun afkomst kinderen van Adam – en dat wil volgens het begin van het formulier van de Heilige Doop zeggen: kinderen des toorns. Zij kunnen in het rijk van God niet komen, ‘tenzij zij van nieuws geboren worden!’ Maar we mogen hier wel aan toevoegen dat er in de

---

10 Vgl. D.H.J. Folkers en J. Westerink (red.), *Priesterlijke prediking. Verzameld werk van prof. W. Kremer (1896-1985), I Geschriften* (Kampen: Brevier 2019), 238; 205.

Abrahamspositie een heilzaam antwoord ligt opgesloten voor onze Adamspositie. In onze verlorenheid heeft de Heere Zijn belofte gegeven en daarin belooft Hij dat Hij bij machte en bereid is aan Adamskinderen ‘een nieuw hart te geven en een nieuwe geest in het binnenste van hen. Hij wil het stenen hart uit hun vlees wegnemen en hun een vlezend hart geven. En Hij wil Zijn Geest geven in het binnenste van hen en maken dat zij in Zijn inzettingen zullen wandelen en Zijn rechten zullen bewaren en doen’ (naar Ez. 36:26v.). Dat betekent – zoals we later nog duidelijker hopen te zien – dat God belooft hen opnieuw geboren te laten worden en door Zijn Geest te vernieuwen. Dat is absoluut noodzakelijk omdat zij anders als kinderen van Adam voor eeuwig verloren zullen gaan ...

Een werk van de drie-enige God

In de tweede plaats wordt in dit gesprek van de Heere Jezus duidelijk dat de wedergeboorte volstrekt een werk van God is. We zagen dat Nicodemus de uitdrukking ‘wederom geboren worden’ letterlijk uitlegt en zich afvraagt hoe dat mogelijk is: ‘Hoe kan een (volwassen) mens teruggaan in het lichaam van zijn moeder en opnieuw geboren worden?’ Dat is totaal onmogelijk en volstrekt ongerijmd! (Joh. 3:4). Maar de Heere Jezus bedoelt met ‘wederom geboren worden’ iets heel anders! Letterlijk betekent die uitdrukking namelijk in de oorspronkelijke Griekse tekst: ‘Van Boven geboren worden’. Dat wil zeggen: ‘uit God’, of ‘uit de Geest geboren worden’ (vgl. Joh. 3:6,8). Dat wil zeggen dat de wedergeboorte een eenzijdig werk is van de drie-enige God. Dat is een gedachte die diep in de Schriften verankerd ligt.¹¹

We wijzen allereerst op de woorden van Petrus in 1 Petrus 1:3: ‘Geloofd zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een

---

11 Uitvoerig aangetoond door D.J. de Groot, *De Wedergeboorte* (Kampen: Kok 1952), 22-117. Zie ook A. Goedvree, *Een nieuwe geboorte. Actuele bezinning op de wedergeboorte* (Heerenveen: Groen 2020), 115vv.

levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden.’ God de Vader en de Heere Jezus worden hier uitdrukkelijk genoemd als bewerkers van de wedergeboorte. Zodra deze tekst in dit verband aangehaald wordt, hoor ik in gedachten echter onmiddellijk iemand vragen: ‘Maar de Heilige Geest dan?’ Die komt inderdaad in deze woorden niet uitdrukkelijk ter sprake, maar Hij wordt hier in Johannes 3 wél genoemd, wanneer de Heere Jezus verzekert dat de wedergeboorte ‘uit de Geest’ is (Joh. 3:5,6,8). Terecht is daarom gezegd dat de eeuwige grond van de wedergeboorte het welbehagen van God de Vader is; de heilshistorische grond het verlossingswerk van God de Zoon en de uitwerking van de wedergeboorte in het hart het werk van de Heilige Geest.¹² Deze nadruk op het eenzijdige, soevereine werk van God in de wedergeboorte betekent dat wij daaraan geen enkele bijdrage leveren. Er is niets van ons bij. Net zomin als wij iets bijdragen aan onze geboorte, kunnen we iets bijdragen aan onze wedergeboorte. Dr. D.J. de Groot – destijds Gereformeerd predikant én kenner van Calvin – schrijft in 1952 in zijn boek over de wedergeboorte dan ook zeer terecht:

In [de Schriftuurlijke leer van de wedergeboorte] komt op de sterkste wijze tot uitdrukking, dat onze verlossing uit de macht van de zonde en dood ook niet voor het allergeeringste deel mensenwerk is. Wij, gevallen mensen, wij geestelijk dode zondaren, kunnen daaraan zelf niets bijdragen. Wij kunnen onszelf niet levend maken en vernieuwen, en wij kunnen elkander ook niet doen opstaan uit de dood der zonde. Wij kunnen daarvoor ook niet de gunstige voorwaarden scheppen; wij kunnen uit ons zelf niet eens verlangen en begeren om te worden levend gemaakt. Reeds het woord ‘wedergeboorte’ alleen is op zichzelf voldoende om aan te geven, dat geen menselijke activiteit, in welke vorm ook, hierbij als factor ooit in aanmerking kan komen.¹³

---

12 Vgl. De Groot, *De wedergeboorte*, t.a.p.

13 Zie De Groot, *De wedergeboorte*, 12.

Juist om die reden is het van belang erop te wijzen dat dit volstreckte genadekarakter van de wedergeboorte als werk van de drie-enige God in allerlei vormen van remonstrantisme wordt ontkend. We zien dat vooral duidelijk in verschillende sectoren van de evangelicale beweging. Wedergeboorte wordt daar nogal eens niet opgevat als een volstrekt genadewerk van God aan de geestelijk dode zondaar. Maar men ziet de wedergeboorte vooral als een eis die God aan de zondaar stelt en waaraan hij krachtens zijn vrije wil met hulp van Gods genade kan gehoorzamen. Waarop baseren zij dat en hoe werkt dat volgens hen?

Ik kies als voorbeeld een boekje van de wereldberoemde evangelist dr. Billy Graham (1918-2018) dat als titel draagt: *Hoe kun je wedergeboren worden? (How to be born again?)*.¹⁴ Hij leest de woorden van de Heere Jezus tot Nicodemus niet zoals ze letterlijk in de tekst staan: ‘Tenzij dat iemand wederom geboren wordt’, of: ‘Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest’ (Joh. 3:3 en 5). Hij maakt er een bevel van: ‘U *moet* wederom geboren worden!’¹⁵ Nu is dat in zoverre juist dat het inderdaad absoluut noodzakelijk is dat wij wederom geboren worden. Maar Graham gaat hier nog een paar stappen verder. De volle nadruk ligt bij hem op het woord ‘moeten’. Daarom zegt hij in feite ook dat het hier niet gaat om een aanduiding van het soevereine werk van de drie-enige God, waarin wij volstrekt lijdelijk zijn. Integendeel: Het gaat om een bevel! Wij moeten wederom geboren worden. Dat wil zeggen: ‘Wij moeten kiezen voor de Heere Jezus, ons overgeven aan Hem, ons door Hem laten leiden en dan zijn we wedergeboren!’ Het is duidelijk dat hij zich hiermee helemaal in het remonstrantse spoor bevindt. Deze uitleg van het gesprek van de Heere Jezus komt – zeker in Amerika, maar ook hier in toenemende mate – meer voor.

---

14 Billy Graham, *How to be born again?* (Waco TX: Word Books 1977). Vgl. hierbij: Peter Toon, *Born Again. A Biblical and Theological Study of Regeneration* (Grand Rapids MI: Baker 1987), 177vv.

15 Graham, *How to be born again?*, 147.

Wij moeten daarom wel aan de Bijbel toetsen wat iemand bedoelt wanneer hij zegt dat hij een ‘wedergeboren christen’ is! Verwijst hij ook fundamenteel naar het genadewerk van de drie-enige God in het hart of naar zijn eigen wilsbeslissing? Bij Graham – en andere evangelisten in zijn lijn – dreigt de wedergeboorte samen te vallen met het ‘kiezen voor Jezus’ of het naar voren komen tijdens een evangelisatiesamenkomst (*The altar call*). Maar – hoe men daar ook over denkt – dat is beslist een andere lijn dan wat de Heere Jezus bedoelt in Zijn gesprek met Nicodemus!

Reiniging en vernieuwing

Na dit alles blijft de vraag natuurlijk wel dringen: ‘Wat houdt de wedergeboorte dan precies in?’ Zij wordt in dit hoofdstuk genoemd een ‘geboorte van boven’ (vs. 3) en even verder ‘een geboorte uit water en Geest’ (vs. 5). Vooral de laatstgenoemde uitdrukking is nu van belang: Wat betekent het woord ‘water’ hier? Gaat het hier om de christelijke doop waardoor wij ingelijfd worden in het Koninkrijk van God? Dat wordt nogal eens beweerd en dikwijls wordt dan meteen verwezen naar Titus 3:5, waar de doop ‘het bad der wedergeboorte’ genoemd wordt. Toch ligt een verwijzing naar de doop hier in Johannes 3 niet voor de hand. Weliswaar was een vorm van dopen in deze periode niet onbekend. Proselieten – dat wil zeggen: heidenen die zich tot het Jodendom wilden bekeren – moesten zich eerst laten reinigen door zich in water te baden voordat ze zich lieten besnijden (de zogenaamde ‘proselietendoop’).¹⁶ Bovendien wist men in deze tijd natuurlijk ook van de doop van Johannes de Doper (Matth. 3; Mar. 1:4vv.; Luk. 3:2vv.).¹⁷ Dat is echter niet de christelijke doop. Die is namelijk pas ingesteld na de opstanding

---

16 Vgl. J.P. Versteeg, ‘De doop volgens het Nieuwe Testament’, in: W. van ’t Spijker e.a. (red.), *Rondom de doopvont. Leer en gebruik van de heilige doop volgens het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk* (Kampen: De Groot Goudriaan 1983), 9-133, m.n. 19vv.

17 Zie Versteeg, ‘De doop volgens het Nieuwe Testament’, 21vv.

van de Heere Jezus Christus, toen Hij Zijn discipelen beval: ‘Gaaf dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes; lerende hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb’ (Matth. 28:19).

Het is daarom meer voor de hand liggend dat het hier in Johannes 3 gaat om een verwijzing naar de grote profetieën over de komende heilstijd die we bij de oudtestamentische profeten vinden. We kunnen hierbij bijvoorbeeld denken aan de profetie uit Ezechiël 36 die zo-even al werd aangehaald. Daar voorzegt de HEERE dat in de dagen wanneer de Messias komt het volgende zal gebeuren: ‘Want Ik zal u uit de heidenen halen, en zal u uit al de landen vergaderen, en Ik zal u in uw land brengen. Dan zal Ik rein water op u sprengen en gij zult rein worden; van al uw onreinheden en van al uw drekgoden zal Ik u reinigen. En Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwe geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en Ik zal u een vlezen hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen en Mijn rechten zult bewaren en doen’ (Ez. 36:24-27).¹⁸ Hier worden het ‘besprenkelen met het water’ en het ‘geven van de Geest in het binnenste van hen’ naast elkaar genoemd.

Om déze reden zegt de Heere Jezus dan ook tijdens het gesprek tegen Nicodemus: ‘Zijt gij een leraar in Israël en weet gij deze dingen niet?’ (vs. 10). Nicodemus had het immers kunnen weten? Weliswaar komt het woord: ‘geboren worden van boven’ in het Oude Testament letterlijk niet voor, maar de zaak vinden we er wel degelijk. Hier – in Ezechiël 36 – wordt immers gesproken over het ontvangen van een nieuw hart, dat wil zeggen: een ‘nieuwe mens worden’. En in dat verband gaat het ook over het besprenkeld wor-

---

18 Vgl. o.a. P.H.R. van Houwelingen, *Johannes. Het evangelie van het Woord* (Kampen: Kok 1997) (CNT^s), 92v.; Herman Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes, deel 1* (Kampen: Kok 1987), 151v.; D.A. Carson, *The Gospel according to John* (Leicester: Inter Varsity Press 1991), 194vv.

den met rein (d.w.z. schoon of zuiver) water en de gave van de Heilige Geest in het binnenste. Concreet betekent dit dat het bij de wedergeboorte gaat om totale reiniging (gesymboliseerd door water) en radicale vernieuwing of herschepping (aangeduid door de Heilige Geest).¹⁹ In de Joodse traditie wordt deze reiniging vaak betrokken op de mensen die vanuit het heidendom Jood willen worden, proselieten dus. Zij moeten radicaal vernieuwd worden of een nieuwe mens worden.²⁰ Maar in Ezechiël 36 gaat het duidelijk om een profetie over Israëel, het verbondsvolk – en dus ook over Nicodemus: U, Nicodemus, – al bent u een zoon van Abraham, een farizeeër en een lid van de hoge raad – moet radicaal gereinigd en vernieuwd worden.

Het Woord: het zaad der wedergeboorte

Hoe bewerkt de Geest deze reiniging en vernieuwing? De Schrift maakt op verschillende plaatsen duidelijk dat dit gebeurt door, met en onder het Woord van God en met name onder de prediking daarvan! We kunnen hierbij denken aan teksten als 1 Petrus 1:23: ‘Gij die wedergeboren zijt niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God.’ En in Jakobus 1:18 staat min of meer hetzelfde: ‘Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid.’ Trouwens, dit wordt ook hier in Johannes 3 – zij het op een enigszins verholde manier – aangeduid. We lezen namelijk in vers 8 van dit hoofdstuk: ‘De wind blaast waarheen hij wil, *en gij hoort zijn geluid*,

---

19 Vgl. Goedvree, *Een nieuwe geboorte*, 34vv. M.i. maakt Goedvree in dit verband een te sterk onderscheid tussen reiniging en vernieuwing. Hij schrijft de reiniging namelijk aan Christus toe en de vernieuwing aan de Heilige Geest. Maar zo sterk kan men het werk van Christus en de Heilige Geest niet scheiden. De werken van de drie-enige God naar buiten zijn namelijk niet te scheiden. Het gaat om twee onderscheiden werken die allebei zowel werk van Christus zijn, als van Zijn Geest.

20 Zie o.a. Hermann L. Strack, Paul Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch II* (München: Beck 1974°), 420-423.

maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij heengaat; alzo is een iegelijk die uit de Geest geboren is.' In de Bijbel is de wind vaak een beeld voor het werk van de Heilige Geest. Dat zien we bijvoorbeeld in het eerste teken dat de uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag vergezelt: 'Het geluid als van een geweldige gedreven wind' (Hand. 2:2).

Nu heeft 'het waaien' van de Geest, net zoals het ontstaan van de wind, iets mysterieus: ineens is de wind er en plotseling kan hij weer gaan liggen. Zo werkt de Geest ook mysterieus en soeverein! Hij gaat Zijn eigen onnavolgbare weg en laat Zich door niets hinderen of dwingen. De wind van de Geest *waait waarheen Hij wil!*

Verder kan je de wind zelf met het blote oog ook niet zien. Maar we weten allemaal dat als de stormwind eenmaal waait je hem wél kunt horen. Hij giert door de takken van de bomen en door de tuigage van het schip en hij loeit om de hoeken van de huizen. Zo is het ook met de Heilige Geest: *Hij laat Zich horen*, met name in de verkondiging van het Woord.

Deze aspecten van dit Schriftgedeelte houden dus in dat de relatie tussen Geest en Woord twee kanten heeft. Die beide kanten kunnen aangeduid worden met twee voorzetsels: De Geest werkt *door het Woord* en de Geest werkt *met het Woord*. In de uitdrukking 'door het Woord' wordt vooral benadrukt hoe nauw de verbondenheid tussen Geest en Woord is. Wij mogen de Geest dus nooit van het Woord losmaken, zoals dat in de kringen van allerlei geestdrijvers gebeurt. De Heilige Geest werkt niet zonder het Woord of daarbuitenom, maar bedient Zich van het Woord als instrument.

Tegelijkertijd dienen we eraan vast te houden dat de Geest *met het Woord* werkt. Hier wordt vooral de vrijmacht of de soevereiniteit van de Geest benadrukt Die wel altijd door het Woord werkt, maar niet altijd op dezelfde wijze. Niet voor niets zegt Paulus in verband met de prediking van het Woord: 'Want wij zijn Gode een goede reuk van Christus, in degenen die zalig worden en in degenen die verloren gaan; dezen [d.w.z. voor degenen die verloren gaan] wel

een reuk des doods ten dode, maar genen [d.w.z. voor degenen die zalig worden] een reuk des levens ten leven' (2 Kor. 2:15v.). De prediking wekt dus niet altijd – en zeker niet altijd 'automatisch' – levenwekkend en zaligmakend! Zij kan ook mensen in hun zelfgekozen geestelijke dood laten liggen en aan hun eigen verharding overgeven! Daarom is de zaligmakende, levenwekkende werking onder en met de prediking van het Woord zo nodig. We zouden ook kunnen zeggen dat het hier gaat om de 'bijzondere Geesteswerking met het Woord'.²¹

Plotseling of geleidelijk?

Dat de Geest de wedergeboorte zo bewerkt door middel van de prediking van het Woord betekent ook dat de wedergeboorte voor onze beleving gewoonlijk een geleidelijk proces is. Zij vindt natuurlijk van Gods kant plaats in één ondeelbaar moment. En zo kan het ook in onze persoonlijke ervaring wel zijn: Paulus wordt op weg naar Damascus in één keer neergeveld, al volgen daar nog wel drie dagen op dat hij niet eet en drinkt (Hand. 9:3-9). Maar hij kan later het moment van zijn innerlijke verandering precies aanwijzen. Zo gebeurt het waarschijnlijk ook met de goddeloze koning Manasse. Hij wordt gevangengenomen en vernedert zich daar zeer voor het aangezicht van de God zijner vaders (2 Kron. 33:10vv.). Hij weet dus het precieze tijdstip van zijn wedergeboorte en bekering exact aan te duiden. Dat gebeurt zeker nog wel: We denken misschien aan die heel bepaalde kerkdienst of aan die beslissende gebeurtenis in ons leven toen de Heere heel duidelijk tot ons sprak en ons leven radicaal veranderde. Maar heel veel oprechte christenen weten het precieze moment van de geestelijke verandering in hun leven niet aan te wijzen. Voor hun beleving gebeurde dat niet 'in een punt des tijds', maar nam het een langere periode in beslag waarin alles veel meer geleidelijk veranderde. Ook dat is Bijbels! De bekende gelijkenis

---

21 Zie: L.H. van der Meiden, *De bijzondere Geesteswerking met het Woord* (Dordrecht: Van Brummen 1949).

van het zaad (Matth. 13:1-23; Mar. 4:1-20; Luk. 8:4-15) laat dat heel duidelijk zien. De Heere Jezus zegt daar dat als het Woord wederbarend werkt in het leven van zondaren, dat gewoonlijk zó toegaat: Het zaad van het Woord wordt gezaaid, ontkiemt, groeit en draagt dan pas vrucht. Een belangrijke les uit deze fundamentele gelijkenis is dat de levenwekkende werking van het Woord door de Heilige Geest in het hart doorgaans een heel proces is.²² Het kan zelfs gevaarlijk zijn als we al te zeer gefixeerd zijn op het ‘exacte moment’ van de wedergeboorte. Brakel maakt de nuchtere en heilzame opmerking dat we hierin meestal te vroeg of te laat oordelen. Als we uitgaan van de eerste overtuiging van zonde zijn we mogelijk te vroeg, want we hadden het geloof nog niet. Als we uitgaan van de eerste duidelijke daad van het toevluchtnemend geloof, zijn we vermoedelijk te laat, want de levendmaking viel al eerder.²³ Bovendien is het plotselinge, opzienbarende karakter van wedergeboorte en bekering geen afdoende en onfeilbaar bewijs dat die écht is! Dat wordt duidelijk uit dit detail van deze gelijkenis. Het zaad dat op de steenachtige plaatsen valt, wordt ‘terstond en met vreugde ontvangen’. Er is meteen sprake van vrucht, misschien wel van opzienbarende vrucht! Maar het komt tot niets. Spoedig verdort en verschrompelt het gewas omdat het geen diepte van aarde heeft. Het blijkt alleen maar tijdgeloof te zijn. Uit deze zelfde gelijkenis blijkt trouwens ook dat er in het proces waarin het Woord werkt allerlei andere hindernissen kunnen optreden waardoor mensen – zoals vroeger wel gezegd werd – in het proces van wedergeboorte ‘blijven staan’. Soms wordt in dit verband – op de klank af – wel de tekst geciteerd uit Jesaja 37:3: ‘... want de kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte en er is geen kracht om te baren’. Gezien de context van deze woorden is de betekenis heel wat anders. Dat laat echter onverlet dat het uitermate gevaarlijk is als mensen wel ge-

---

22 Vgl. A. Baars, *Spiegelverhalen. Pastorale lessen uit gelijkenissen van de Goede Herder* (Heerenveen: Groen 2013), 50-72.

23 Wilhelmus à Brakel, *Redelijke Godsdienst I* (Utrecht: De Banier 1967), 756.

raakt worden door het Evangelie, maar als het ware vastlopen in de wedergeboorte en niet tot het leven komen!

Herkenning aan de vruchten

Dit alles betekent dat de vraag of het geheimenis van de wedergeboorte écht is, niet is af te meten aan het plotselinge of het meer geleidelijke karakter waarop dat beleefd wordt. Of de wedergeboorte werkelijk een werk van God is, is alleen af te leiden uit de vruchten die zij voortbrengt. Welke dat zijn? Ik noem er enkele, zonder volledig te zijn: droefheid naar God over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid, geloof, hoop en liefde, vreze des Heeren, gehoorzaamheid, verlangen naar heiligmaking en geestelijke groei ... Nu komen de belangrijkste van die vruchten in de volgende hoofdstukken uitvoerig aan de orde. Daarom is het niet nodig om er in dit hoofdstuk breed op in te gaan.

Eén vraag moeten we in dit verband wél even aanstippen en dat is deze. Soms wordt wat denigrerend gezegd dat we ons verre moeten houden van de ‘wedergeboortetheologie’ of de ‘kenmerkentheologie’. Zelfs de Dordtse Leerregels worden daar ook wel van beschuldigd. Wat bedoelt men daarmee? Wel, de gedachte is deze: Door zo de wedergeboorte als het begin van het geestelijke te benadrukken en de kenmerken aan te geven waardoor mensen kunnen herkennen of ze wedergeboren zijn, werp je hen volledig terug op zichzelf! Zondaren worden in dit soort prediking niet werkelijk uitgedreven naar Christus! En haast erger nog: Christus en Zijn verzoeningswerk blijven in deze prediking volstrekt in de schaduw ...! Is dit werkelijk zo? Ik ontken beslist niet dat er een soort kenmerkenprediking of prediking van de wedergeboorte bestaat waarin het heil in Christus en het aanbod van dat heil in mindere of meerdere mate verduisterd worden ... En dat is buitengewoon schadelijk voor het geestelijke leven en het geestelijk welzijn van de gemeente. Bovendien doet het tekort aan het Woord en de eer van God Die wil dat Zijn kinderen zover komen dat zij ‘nergens anders in zouden roemen dan in het kruis van de Heere Jezus Christus’ (vgl. Gal. 6:14).

Aan de andere kant weet ik echter ook veel te goed dat er een soort ‘Christusprediking’ bestaat, waarin Zijn Naam wel heel veel keren genoemd wordt, maar waarin niet helder verkondigd wordt hoe men tot Hem komt en hoe men uit Hem en met Hem leeft. De Naam van Christus kan in de prediking – vergeef mij de uitdrukking – ook een weinigzeggend sjabloon worden. Ook in dat soort preken wordt het heilswerk van Christus in feite volstrekt verduisterd. Wil de Christusprediking Bijbels zijn en goede geestelijke leiding geven, dan zal Christus daarin uitgesteld worden in Zijn zoekende zondaarsliefde. In zo’n prediking zal ook helder aangegeven worden hoe Hij plaatsmaakt voor Zichzelf in het leven van verloren zondaren, hoe Hij hen tot Zich trekt in Zijn eindeloze ontferming en hen leidt als de goede Herder. Maar daarbij zal niet verzwegen mogen worden wat dat uitwerkt in hun harten en in hun levens. Juist dat is een belangrijke reden waarom in een Bijbelse Christusprediking óók uitdrukkelijk aandacht geschonken moet worden aan de wedergeboorte en haar vruchten.

Hoe moet dat dan gebeuren? We kijken nog een moment terug naar het Schriftgedeelte uit Johannes 3. Zoals we zagen begint dit hoofdstuk met het gesprek van de Heere Jezus en Nicodemus. Daarin legt de Heere de noodzaak en het geheimenis van de wedergeboorte uit en Nicodemus mag hierbij ook met zijn vragen en opmerkingen komen. Maar op een gegeven moment doet hij er het zwijgen toe. De Heere Jezus buigt het ‘onderwijsleergesprek’ om en laat het overgaan in een preek die aan hem is geadresseerd (vs. 11vv.). Welke boodschap staat daarin centraal? Dat is de boodschap van de slang die ooit verhoogd werd in de woestijn, als beeld van de kruisiging en opstanding van de Heere Jezus: ‘... opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe’ (vs. 15). En in de hierop volgende verzen staat het nog indringender en duidelijker: ‘Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Want God heeft Zijn Zoon niet gezonden in de wereld opdat Hij

de wereld veroordelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden' (vs. 16 en 17). Zo laat dit hoofdstuk duidelijk zien dat het de bedoeling van de prediking van de noodzaak van de wedergeboorte is dat zondaren tot Christus leren vluchten en in Hem geloven!

Heel duidelijk staat het ook in het begin van dit evangelie. Daar heeft Johannes het over mensen die niet 'uit de bloede, noch uit de wil des vleses, noch uit de wil des mans, maar uit God geboren zijn' (Joh. 1:13). Het gaat hier dus duidelijk om wedergeboren mensen. Maar waaruit blijkt hun wedergeboorte dan? Dat maakt het vorige vers duidelijk: zij zijn het die Hem aangenomen hebben en door het geloof in Hem zijn zij wettige kinderen van God (Joh. 1:12). Met andere woorden: De Bijbelse prediking van de wedergeboorte drijft uit naar Christus en naar het leven door het geloof in Hem.

En de kenmerken dan? Ik kan het niet beter zeggen dan met de woorden van professor Wisse: 'Uiteindelijk moeten alle kenmerken opgerold worden in een zodanige geloofsvereniging met Christus, dat het worden zou: ik heb het zelf uit Zijnen mond gehoord.'²⁴ Anders gezegd: Alle Bijbelse kenmerken zijn ten diepste geen rustgronden, maar even zovele richtingaanwijzers die erop aandringen: Het gaat om Hem en om Hem alleen! In Hem is alles te vinden wat een verloren zondaar nodig heeft en wat tot zijn vrede dient.

Enkele conclusies

We vatten dit hoofdstuk samen in enkele samenvattende conclusies.

1. In de eerste plaats is de wedergeboorte voor ons allen absoluut noodzakelijk omdat dit Schriftgedeelte volstrekt duidelijk maakt dat niemand zonder wedergeboorte het Koninkrijk van God kan zien of kan binnengaan.

---

24 Zie: A. Baars, 'Wisse als prediker en homileet', in: G. Wisse, *Vrije Genade. Een selectie uit zijn preken* (Apeldoorn: De Banier 2010), 12-36, m.n. 26.

2. Belangrijk is het onderscheid tussen wedergeboorte in engere en in ruimere zin. Met de wedergeboorte in engere zin bedoelen we het begin van alle geestelijke leven, het moment dat een zondaar van dood levend gemaakt wordt. Dit aspect wordt benadrukt in de Dordtse Leerregels, hoofdstuk III/IV. De wedergeboorte in ruimere zin omvat heel het geestelijke leven vanaf het allereerste begin tot aan het einde in de heerlijkmaking. Zij wordt daarom vaak gelijkgesteld met heel het leven met de Heere of de heiligmaking. Dit aspect komt vooral naar voren in de Nederlandse Geloofsbelijdenis. In dit boek kiezen we ons uitgangspunt in *de wedergeboorte in engere zin*.
3. Al wordt Nicodemus in Johannes 3 als een wetsgetrouwe farizeeër en een lid van het Sanhedrin getekend, zonder wedergeboorte staat hij buiten het Koninkrijk. Het is niet voldoende om een kind van het verbond, een kind van Abraham te zijn. ‘Onze Abrahamspositie doet namelijk onze Adamspositie niet teniet!’
4. De wedergeboorte is een eenzijdig werk van God in het hart van een zondaar. Preciezer gezegd: Het is een werk van de drie-enige God. Zoals we in het volgende hoofdstuk nog duidelijker hopen te zien zijn alle drie de Personen in God hierbij betrokken: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Daarom is het onjuist als men in evangelicale kringen de woorden: ‘U moet wederom geboren worden’ (Joh. 3:7) vrijwel uitsluitend leest als een oproep. Dat doen bijvoorbeeld Billy Graham en zijn volgelingen. Als iemand aan het einde van een evangelisatiesamenkomst opstaat en publiekelijk kiest voor Jezus geldt dat hij ervoor gekozen heeft om wedergeboren te worden. Dat is een onjuiste opvatting. Wedergeboorte is een soeverein geschenk van Gods vrije genade. Uiteraard is het wel zo dat er in de prediking een klemmende oproep hoort te klinken om te geloven en ons te bekeren (vgl. DL II, 5). En die oproep is bepaald niet

vrijblijvend ... Maar we moeten het volstreckte genadekarakter van de wedergeboorte wel beslist zuiver houden.

5. Wat betekent 'wedergeboren worden uit water en Geest' (Joh. 3:5)? Het woord 'water' verwijst hier niet naar de christelijke doop, zoals soms gedacht wordt. Het verwijst hier naar de oudtestamentische profetie van de gave van het nieuwe hart. In dat verband zegt de HEERE: 'Ik zal rein water op u sprengen en een nieuwe Geest geven in het binnenste van u' (Ez. 36:26v.). In de wedergeboorte reinigt de Heere ons van zonden (dat wordt aangeduid door het water) en vernieuwt Hij ons radicaal door Zijn Geest.
6. Bij dit alles moeten we wel blijven vasthouden aan het feit dat de Geest ons hart in de wedergeboorte reinigt en vernieuwt door het Woord. Dat wil in het bijzonder zeggen dat we mogen verwachten dat de Geest wederbarend en vernieuwend wil werken onder de prediking. Het houdt ook in dat de Geest daarbij doorgaans organisch en geleidelijk werkt, al kan dat ook plotseeling gebeuren 'in een punt des tijds'. Maar de meeste oprechte christenen weten het precieze moment van hun wedergeboorte niet aan te geven. Vaak gaat het om een periode dat alles geleidelijk aan in hun leven radicaal veranderde.
7. Of we echt wedergeboren zijn wordt zichtbaar aan de vruchten: berouw over de zonde, geloof, bekering, een leven in de vreze des Heeren en liefde tot God. Als we deze 'kenmerken' van de wedergeboorte in de prediking noemen, mag dat er echter niet toe leiden dat we mensen terugwerpen op zichzelf. Een Bijbelse prediking van de kenmerken plaatst ze op de levensweg als wegwijzers naar Christus, naar Hem Die het hart van het Evangelie is, zoals verkondigd wordt in Johannes 3:16: 'Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het

eeuwige leven hebbe.’ Alle kenmerken verzinken uiteindelijk in de geloofsomhelzing van Christus ... We zouden het ook zo kunnen zeggen: ‘Alle Bijbelse prediking van de wedergeboorte wordt ten diepste gedragen door de oproep en de nodiging van de Zaligmaker: ‘Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk op u, en leert van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen. Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht’ (Matth. 11:28-30). ‘Rust vinden voor je ziel ...’ in de weg van wedergeboorte en bekering. Dat wordt prachtig uitgebeeld in een psalm die misschien wel te weinig gezongen wordt:

*Mijn ziel, die naar den vrede haakt,
En 't morrend ongenoegen wraakt,
Is in mij als een kind gespeend,
En heeft zich met Uw wil vereend.*

Psalm 131:3